

گزارشی از نخستین مقتل مسیحی امام حسین (ع) به گزارش سفیر امپراطوری بیزانس (روم) در دربار یزید

دکتر محمد رضا فخر روحانی^۱

واقعه دلخراش و ضد بشری جنگ نابرابر و تحمیلی بنی امیه بر علیه امام حسین علیه السلام در روز عاشورا آن چنان رعب آور و دهشتناک بود، که نه تنها مسلمانان و به ویژه شیعیان، بلکه مسیحیان منصف را هم به عکس العمل وا داشت. ماجراهای برخورد احترام آمیز راهب مسیحی در دیر، با سر مقدس حضرت امام حسین علیه السلام و اعتراض اهالی مسیحی برخی از ساکنان شهرهای مسیحی نشین (مسیر حرکت آزادگان سرافراز واقعه کربلا) به جنایات بنی امیه، تنها بخشی از این عکس العمل ها می باشد. البته باید در نظر داشت که اکثریت مسیحیان منطقه شامات که قرن ها وابستگی دینی - فرهنگی به امپراطوری روم شرقی (بیزانس) داشته اند، این فضا برایشان ایجاد شده بود که علاوه بر زبان عربی به زبان های دیگری همچون سریانی و یا گاه لاتین آشنایی داشته باشند. واضح است که هر چند مورخان درباری ملزم بودند تاریخ را مطابق هوا و هوس حکمرانان شان و به عربی بنویسند، مورخانی هم بودند که شرح واقعه را به زبانی غیر از عربی می نوشتند که البته دسته اخیر بیشتر غیر عرب زبان و غالباً مسیحی بودند. این کار البته برون رفتی فردی و غالباً کوتاه مدت از چنگال اختناق بود که بنی امیه آن را تحمیل و بدان افتخار می کردند.

۱. استادیار دانشگاه قم Abumahdi1061@gmail.com

آنچه در تاریخ رویدادهای پس از عاشورا ثبت و ضبط است، این است که سفیر روم در دربار یزید که به مجلس جشن پیروزی وی دعوت شده بود با مشاهده سرمقدس حضرت امام حسین علیه السلام زبان به شماتت یزید گشود و یزید هم، آن گونه که از وی جز آن انتظار نمی رفت، دستور به قتل سفیر مسیحی روم داد. آری، شخصی که احترام خاندان پیامبر را نمی شناسد، نمی تواند به کوچکترین تشریفات سیاسی بین المللی هم احترام بگذارد. قتل سفیر دولت خارجی یعنی نمونه دیگری از بی خردی و سفاهت بین که ویژگی یزید بود.

پس از قتل سفیر روم (که بیش از به قتل رسیدن شهادتین گفت و مسلمان شد و شهید از دنیا رفت)، حکومت بیزانس (روم) که حاکم وقت آن کنستانتین چهارم (۶۵۲-۶۸۵ میلادی، حکومت ۶۶۸-۶۸۵) بود و نامش به صورت لاتینی Constantinus ثبت و ضبط شده است، سفیر دیگری به دربار بنی امیه گسیل داشت. نام سفیر روم را نیز در کتاب ها ثبت و ضبط نکرده اند. اما گزارش کوتاهی که وی بعد از ورود به دمشق به دربار دولت متبوعش ارائه کرد این چنین ذکر شده است: «معاویه با [حضرت امام] حسین [علیه السلام] در مشرق زمین جنگ کرد و خود [حضرت امام] حسین [علیه السلام] در جایی به نام کربلا کشته شدند. [حضرت امام] حسین [علیه السلام] توسط شمر که عرب بود کشته شد، اما آن ها وی را ابتدا با تشنگی شکنجه دادند. پیروزمندان [این نبرد = امویان] اکثریت قبیله و بستگان [حضرت امام] علی [علیه السلام] را قتل عام کردند. آنان همسران و کودکانشان را به اسارت گرفته و بیش از حد تحمل آن ها را شکنجه کردند. پس از این ماجرا تنها بازمانده در قدرت معاویه بود».

در گزارش فوق تنها يك مورد اشتباه دیده می شود و آن این که به جای نام یزید، از نام معاویه استفاده شده است. بقیه آنچه گفته شد، خلاصه ای از همان رویداد کربلا است. منبع گزارش کتاب زیر است [۲- ۱]:

Andrew Palmer (with Sebastian Brock and Robert Hoyland), *The Seventh Century in the West-Syrian Chronicles, including Two Seventh-Century Syriac Apocalyptic Texts* (Liverpool: Liverpool University Press, 1993), pp. 185-6.

با در نظر گرفتن همین يك گزارش به چندین نکته دیگر می توان پی برد.

نخست آن که انعکاس رویداد عاشورا علاوه بر اسناد مسلمانان و به ویژه شیعیان، در اسناد غیر مسلمانان هم از همان زمان ورود داشته است. دیگر آن که شاید با بررسی برخی اسناد قدیمی و برجای مانده از همان روزگاران که به زبان های مسیحیان آن منطقه یعنی سریانی، لاتین و مندائی (که در منطقه عراق و شام تحریر شده بوده باشد) شاید گزارش هایی دیگر و گاه جالب تر و با جزئیات بیشتری از ددمنشی امویان و ابراز همدردی مسیحیان حقیقت جو با اهل بیت را بتوان یافت. این موضوع توسط مسیحیانی می تواند انجام شود که زبان سریانی می دانند و به اسناد برجای مانده از آن زمان دسترسی دارند.

با در نظر گرفتن اصطلاح «مقتل» به معنای «گزارش شهادت» و به طور کلی مقتل های حضرت امام حسین علیه السلام، می توان گونه جدیدی از مقتل حضرت امام حسین علیه السلام را تعریف و ارائه کرد و آن مقتل های غیر اسلامی (و در این مورد بخصوص مقتل مسیحی) حضرت امام حسین علیه السلام می باشد. هر چند بحث درباره صحت و سقم آنچه در مقتل ها مندرج است نیازمند تفصیلی جداگانه و بسیار دامنه دار است، اما همین نمونه و چند نمونه مشابه، زمینه را برای گشودن فصلی جدید تحت عنوان مقتل های غیر اسلامی و به ویژه مقتل های مسیحی مهیا می سازد. چنین باب جدیدی می تواند دستاوردهای جالبی داشته باشد که به فهم بهتر مسیحیان از حقیقت رویداد کربلا کمک خواهد کرد و نیز برای پژوهشگران شیعی ای که وجهه اهتمام خود را در تبلیغ از رویداد کربلا در فضا های غیر اسلامی می کنند روشنگر این معنا است که چه چیزهایی از رویداد کربلا را باید برای غیر مسلمانان تبیین کرد.

مطالعه، جستجو و تطبیق دادن مقتل های حضرت امام حسین علیه السلام به روایت غیر مسلمانان و به ویژه مسیحیان می تواند زمینه را برای ارائه قرائتی سهل الفهم و البته فراگیر (و نه لزوماً با همه جزئیات) از ماجرای کربلا فراهم آورد. چنین رویکرد کل گرایانه ای نسبت به مقتل حضرت امام حسین علیه السلام می تواند زمینه را برای ارائه تصویری جهانی از حضرت امام حسین علیه السلام و اهداف آن حضرت در سرتاسر زندگی ایشان به طور اعم و در واقعه کربلا به طور اخص مهیا نماید و این مرحله خود قدمی است مهم در

جهانی سازی واقعه کربلا در طراز ادبیات های جهان شمول و کلاسیک . اللهم وفقنا لما
تحب وترضی .

پی نوشت ها:

۱. کتابی که در متن ذکر شد ترجمه انگلیسی از اصل سریانی می باشد.
۲. نویسنده این مقاله مراتب تشکر خود را نسبت به پروفسور اندرو پالمرو رابرت هویلند برای ارسال این متن به صورت ایمیل ابراز می دارد.